

VERKSAMHETSPLAN

ENERGIINTELLIGENT DALARNA

Energisamtelligent Dalarna
program för regional energisamtverkan

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
1. ENERGIINTELLIGENT DALARNA	3
1:1 Organisationsstruktur	3
1:2 Genomförande	5
1:3 Ekonomi	7
1:4 Arbetsplan för perioden augusti 2006 – augusti 2007	9
1:5 Riktlinjer för återstående period av uppbyggnadsfasen	15
2. VISION OCH MÅL	15
2:1 Vision	15
2:2 Mål 2010	15
3. PLANERADE ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER.....	17
3:1 Kommuner.....	17
3:2 Industri och Näringsliv.....	18
3:3 Bygg- och Fastighetssektorn	18
3:4 Turistnäringen	19
3:5 När- och Fjärrvärme	19
3:6 Förnybar energi	20

“We need a new way of thinking to solve the problem caused by the old way of thinking”

Albert Einstein

1. ENERGIINTELLIGENT DALARNA

Energiprogrammet är ett åtgärdsprogram för att uppnå Dalarnas miljömål för energi och klimatpåverkan samt ett regionalt handlingsprogram i anslutning till Dalastrategin, det regionala utvecklingsprogrammet.

Programmet har strukturerats i sex huvudområden med 15 olika delområden. I programdokumentet finns för varje delområde en omvärlds- och nulägesbeskrivning och strategisk analys samt totalt 63 stycken åtgärder, se kapitel 3 nedan.

1:1 Organisationsstruktur

För att hålla samman energiarbetet hos de olika aktörerna och de sektorer de representerar samt för att de gemensamma målen ska nås är utvecklad regional samordning nödvändig.

Genomförandet av EnergiIntelligent Dalarna samordnas genom bland annat styrgruppen, referensgruppen och samordningsgruppen samt den programansvariges löpande arbete.

Styrgruppens ansvarar:

- Övergripande beslut om verksamhetens inriktning
- Stärka samverkan mellan organisationer, verksamheter och beslutsnivåer
- Åtgärder stimuleras, koordineras och vid behov initieras

Styrgruppens sammanträder två till fyra gånger per år.

Styrgruppens sammansättning:

Ingrid Dahlberg, *Länsstyrelsen Dalarna* **Ordförande**

Peter Hultqvist, *Region Dalarna*

Martin Bergdahl, *Landstinget Dalarna (representant för ByggDialog Dalarna)*

Rolf Björheden, *Högskolan Dalarna*

Anders Heldemar, *Stora Enso*

Krister Söderstam, *Mittåkarna (representant för Dala MaTs)*

Per-Erik Sandberg, *Länsstyrelsen Dalarna Adjungerad*

Anna Lindström, *Länsstyrelsen Dalarna, **Sekreterare** Programansvarig EnergiIntelligent Dalarna*

Samt en utomlänsexpert inom energiområdet – ännu ej tillsatt

Referensgruppens roll:

- Verka som idébank och bollplank mot samverkansgruppen
- Känna av nya influenser och utvecklingsriktningar runt om i regionen samt nationellt
- Bidra med spetskompetens, erfarenheter och kontaktnät

Referensgruppen sammanträder två till fyra gånger per år.

I referensgruppen ingår representanter från berörda intressenter, bland annat företrädare för centrala och regionala myndigheter, näringsliv, industri, organisationer och föreningar samt från Länsstyrelsen Dalarna. Flertalet av nuvarande representanter i styrgruppen var delaktiga och verksamma under framtagandet av programmet. Referensgruppens sammansättning är dock inte statisk utan kan allt eftersom arbetet fortskrider förändras. Målsättningen är att tillvarata länets samlade kompetens inom energiområdet.

Referensgruppens sammansättning:

Per-Erik Sandberg, *Länsstyrelsen Dalarna miljövårdsenhet* **Ordförande**

Anna Lindström, *Länsstyrelsen Dalarna miljövårdsenhet* **Sekreterare**

Ann-Christine Jonell, *Region Dalarna*

Åse Angland Lindvall, *E.ON Gas Sverige AB*

Göran Andersson, *SSAB*

Anders Goop, *Borlänge Energi*

Gunder Häggström, *Stora Tunabyggen*

Jan Högberg, *DalaKraft*

Christer Johansson, *SkiStar AB*

Rolf Laggar, *Företagarna*

Göran Bryntse, *Högskolan Dalarna*

Jan-Erik Liss, *Högskolan Dalarna*

Chris Bates, *Högskolan Dalarna*

Håkan Sternberg, *Leksand och Rättvik kommun, Energirådgivare*

Daniel Lundqvist, *Energimyndigheten*

LRF, *Region Dalarna*

Mellanskog, *Region Nord*

Skogsstyrelsen, *Region Mitt*

Dennis Adås, *Dala Energiförening*

Anki Enevoldsen, *Dalarnas Luftvårdsförbund*

Gert Forsberg, *Villaägarna*

Hans Grandin, *Sveriges Byggindustrier*

Gordon Krmic, *Norra Dalarnas Bioenergiförening*

Torsten Löfgren, *BioMitt*

Hanna Bergman, *Länsstyrelsen Dalarna miljöskydds-enhet*

Lars Ingelström, *Länsstyrelsens plan- och beredskaps-enhet*

Håkan Johansson, *Länsstyrelsen Dalarna lantbruks-enhet*

Mikael Selander, *Länsstyrelsen Dalarna näringslivs-enhet*

Samverkansgruppen ska:

- Bygga upp former för en regional samverkan och genomföra programmets identifierade åtgärder
- Lyfta upp energifrågor i ett miljö- och utvecklingsperspektiv
- Sprida information kring energifrågor och genomföra seminarium
- Skapa förutsättningar för en profilering av Dalarna som en föregångare i arbetet kring energiintelligenta lösningar
- Genomför uppföljning och andra insatser i anslutning till programmet

Samverkansgruppen sammanträder cirka en gång per månad.

Samverkansgruppens sammansättning:

Per-Erik Sandberg, *Länsstyrelsen Dalarna* **Ordförande**

Anna Lindström, *Länsstyrelsen Dalarna* **Sekreterare**

Anders Backman, *Energikontoret GDE - Net*

Henrik Andersson, *Region Dalarna – Dala MaTs*

Åke Persson, *Länsstyrelsen Dalarna – ByggDialog Dalarna*

Magnus Eriksson, *Länsstyrelsen Dalarna*

1:2 Genomförande

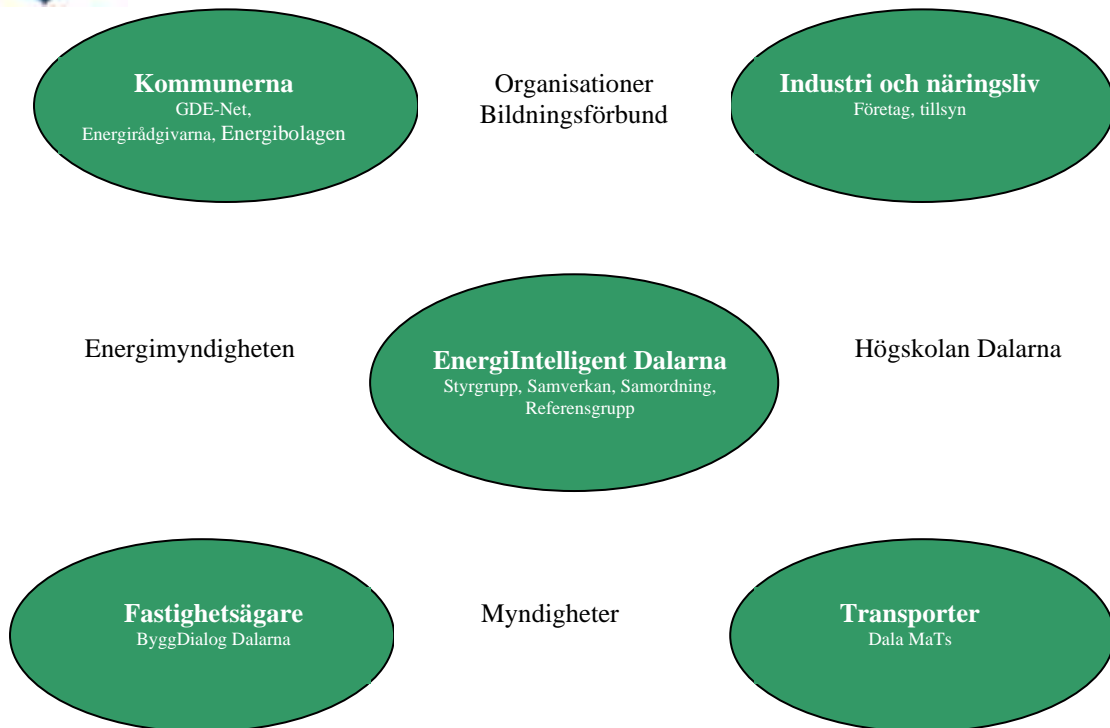
Tyngdpunkten för programansvariges arbete ska det första verksamhetsåret huvudsakligen vara *Samordning av åtgärder, Samverkan och Information*.

Efter första arbetsåret, då det samtidigt är halvtid för uppbyggnadsfasen, sker en uppföljning samt en nulägesanalys med rapportering till styrgruppen.

Samordning av åtgärder

Den treåriga uppbyggnadsfasen är i projektform, där samverkan ska byggas upp och genomförandet påbörjas. Samverkan med centrala myndigheter söks för delar där Dalarna kan bli ett exempel för andra län och regioner.

Huvuddelen av energiprogrammets genomförande av åtgärder sker inom ramen för pågående sektorsarbete och verksamheter hos berörda organisationer. En illustrerad bild av samverkansstrukturen och medverkande parter ses nedan.

Samverkan och Information

Att arrangera mötesplatser för dialog mellan olika parter är väsentligt för att få till stånd en ökad och fördjupad samverkan. Det senare är en förutsättning för att få igång flera åtgärder och initiativ på energiområdet.

Samverkan ska ske på såväl lokal som regional nivå, likväl som samverkan mellan offentliga aktörer näringsliv och andra aktörer. Även samverkan med centrala myndigheter, såsom Energimyndigheten, Skogsstyrelsen, Boverket och Naturvårdsverket, är av betydelse.

Samverkan sker via formella och informella möten, samtal och andra sammankomster, exempelvis det årliga energiseminarier. Personliga möten är nödvändigt för att förstå och identifiera vad som sker och vad som är på gång.

Informationen sprids framförallt via fyra kanaler:

1. Webbplats

Domänerna www.energiintelligent.se samt www.energiintelligent-dalarna.se är reserverade. Dessa ska i sin tur länkas till en gemensam hemsida på www.dalarna.se

2. Seminarier

Bland annat det årliga Energiseminarier

3. Goda exempel

Via trycksaker, möten, workshop och förhoppningsvis framöver muntligen

4. Nyhetsbrev

I samarbete med Dala-MaTs och ByggDialog Dalarna

Länsstyrelsen Dalarna har en *intern energigrupp* vilken omfattar personer som arbetar med energifrågor, till exempel statliga bidrag, energisäkerhet och tillsyn. Intensionen är att detta ska vara en plattform för informations- och kunskapsutbyte samt ett diskussionsforum. Gruppen träffas preliminärt två till fyra gånger per år och sammankallande är programansvarig för EnergiIntelligent Dalarna.

Kunskapsinhämtning

Kunskapsuppbyggnad, såsom fackkunskapsinhämtning, att följa med i teknikutveckling och energipolitik är viktigt för programansvarig samt övriga medarbetare för att bästa tillgängliga teknik och aktuell informations tillämpas och sprids inom programmet. Att förstå Dalarnas unika tillgångar, dess människor såväl som natur- och kulturtillgångar känns som en förutsättning för att uppbyggnadsfasen ska lyckas.

Uppföljning

Inom ramen för länsstyrelsens samlade miljömålsuppföljning kommer regionala och kommunala energibalanser (tillförsel/användning) samt indikatorer som belyser olika energiaspekter att redovisas fortlöpande. Miljömålsuppföljningen fokuseras på att följa upp energitillståndet i förhållande till beslutade regionala energimål.

Uppföljningen av EnergiIntelligent Dalarna inriktas på att belysa dels hur den regionala energisamverkan utvecklas och dels genomförandet av programmets 63 åtgärder och övriga aktiviteter. Den årliga uppföljningen och utvärderingen av resultaten i förhållande till beslutade mål och planer utgör ett viktigt underlag för utveckling av EnergiIntelligent Dalarnas verksamhet och därmed beslutsunderlag för styr- och samverkansgrupp. Men uppföljningen ska även stimulera hela Dalarna energiarbete – genom att sprida resultat och erfarenheter från enskilda projekt/aktiviteter.

Målsättningen är att de olika delmomenten i energiuppföljningen på sikt ska resultera i ett samlat årligt ”energibokslut” för Dalarna.

1:3 Ekonomi

Länsstyrelsen ansvarar för det övergripande arbetet inom EnergiIntelligent Dalarna genom att bland annat finansiera en heltidstjänst som koordinerar arbetet, övergripande information och uppföljning av både program och länets energibalans. Dessutom ansvarar länsstyrelsen för vissa delprojekt såsom Energitillsyn.

Enskilda åtgärder bör i första hand både genomföras och finansieras inom ramen för de enskilda aktörernas ordinarie verksamheter. Men flera av de åtgärder som redovisas i energiprogrammet är av utvecklingskaraktär varför det behövs ekonomiskt stöd från till exempel Energimyndigheten, Naturvårdsverket och andra regionala/centrala parter för dess genomförande.

För att EnergiIntelligent Dalarna ska få den genomslagskraft som avses och uppnå de visioner och mål som beslutats i programmet behöver den övergripande budgeten förstärkas med

ytterligare medel vilka fortlöpande kan användas för att bland annat genomföra delutredningar och förprojektering av åtgärder.

1:4 Arbetsplan för perioden augusti 2006 – augusti 2007

Arbetet inriktas under det första verksamhetsåret på samverkan, information och på initiering av åtgärder enligt följande redovisning. Arbetsplanen omfattar ett verksamhetsår och påbörjas i augusti 2006 och uppdateras i december 2006 för att sedan löpa kalenderårsvis.

Nedan redovisas de åtgärder och aktiviteter som ska ske kommande verksamhetsår. Först kommer en kort beskrivning av åtgärdsområdet och sedan följer en beskrivning av redan initierade åtgärder och därefter åtgärder som skall initieras och prioriteras första verksamhetsåret. För samtliga åtgärder anges ansvarig person/organisation och slutdatum. Åtgärder markerade med en asterisk är högt prioriterade åtgärder/områden inom EnergiIntelligent Dalarna. Hänvisningarna återger kopplingen till de åtgärder och aktiviteter som listas under kapitel 3.

Samverkan

För programansvarige är samverkan under uppbyggnad. Formella och informella möten har genomförts och flera är inplanerade under hösten 2006. Fokus ligger på att hitta befintliga nätverk, existerande samverkan och nyckelpersoner som ska utgöra grunden för att identifiera vad som sker och vad som är på gång.

Redan initierade åtgärder

- I samband med MiljöTinget i Falun ska programansvarig ansvara för en workshop kring energi och därigenom möta ungdomar för att dels informera och diskutera kring energi och EnergiIntelligent Dalarna samt tillvarata ungdomarnas uppfattningar och syn på allas vår gemensamma framtida energisituation – Genomförs 27 – 29 oktober 2006

Hänvisning

Åtgärd 9 under 3:1 Kommuner – Energirådgivning,

Åtgärd 4 under 3:3 Fastighetsägare – Effektivisering

Åtgärd 4 och 6 under 3:6 Förnybar energi – Tillförsel och potential

Åtgärder som skall initieras första verksamhetsåret

- Det årliga energiseminarier ska genomföras för femte året i rad och programansvarig kommer under hösten att möta de samarbetspartners som medverkat tidigare år – Genomförs senast maj 2007

Hänvisning

Åtgärd 3, 9 under 3:1 Kommuner – Energirådgivning,

Åtgärd 4 under 3:3 Fastighetsägare – Effektivisering

Åtgärd 4 och 6 under 3:6 Förnybar energi – Tillförsel och potential

Information

För alla medverkande inom EnergiIntelligent Dalarna är kunskapsuppbyggnad och kunskapsutbyte viktigt. De fyra utåtriktade informationskanalerna, webb, seminarier, goda

exempel och nyhetsbrev, är under uppbyggnad och målsättningen är att samtliga ska vara igång och fortlöpande under första verksamhetsåret.

Redan initierade åtgärder

- Programansvarig ska utveckla en hemsida för EnergiIntelligent Dalarna. Domäner är reserverade och nu utformas innehåll och texter – Klart oktober 2006

Hänvisning

Åtgärd 7 och 9 under 3:1 Kommuner – Energirådgivning

Åtgärd 1 under 3:1 Kommuner – Val av energislag

Åtgärd 2 och 4 under 3:3 Fastighetsägare – Effektivisering

Åtgärd 4 och 6 under 3:6 Förnybar energi – Tillförsel och potential

Åtgärder som skall initieras första verksamhetsåret

- Skapa ett kort digitalt nyhetsbrev om cirka en A4, innehållande regionala och nationellt intressanta nyhetsnotiser som distribueras ungefär en gång per månad. Sändlistan innehåller initialt styr-, referens- och samverkansgrupps medlemmar där andra intresserade kan anmäla sitt intresse för prenumeration till programansvarig som i nära samarbete med Dala-MaTs och ByggDialog Dalarna är ansvarig utgivare. Samtliga parter ska bistå med nyhetsnotiser från respektive sakområde – Igång oktober2006

Hänvisning

Åtgärd 3, 7 och 9 under 3:1 Kommuner – Energirådgivning

Åtgärd 1 under 3:1 Kommuner – Val av energislag

Åtgärd 4 och 6 under 3:6 Förnybar energi – Tillförsel och potential

- Både programansvarig övriga medverkande ska sprida information lokalt, regionalt och nationellt om EnergiIntelligent Dalarna. Både kring utarbetandet och genomförandet av programmet – Löpande

Hänvisning

Åtgärd 9 under 3:1 Kommuner – Energirådgivning

Åtgärd 1 under 3:1 Kommuner – Val av energislag

Åtgärd 4 och 6 under 3:6 Förnybar energi – Tillförsel och potential

Uppföljning

Inom ramen för länsstyrelsens samlade miljömålsuppföljning kommer regionala och kommunala energibalanser (tillförsel/användning) samt indikatorer som belyser olika energiaspekter att redovisas fortlöpande. Miljömålsuppföljningen fokuseras på att följa upp energitillståndet i förhållande till beslutade regionala energimål.

Uppföljningen av EnergiIntelligent Dalarna inriktas på belysa dels hur den regionala energisamverkan utvecklas och dels genomförandet av programmets 63 åtgärder och övriga aktiviteter. Den årliga uppföljningen och utvärderingen av resultaten i förhållande till beslutade mål och planer utgör ett viktigt underlag för utveckling av EnergiIntelligent Dalarnas verksamhet och därmed beslutsunderlag för styr- och samverkansgrupp. Men uppföljningen ska även stimulera hela Dalarna energiarbete – genom att sprida resultat och erfarenheter från enskilda projekt/aktiviteter.

Målsättningen är att de olika delmomenten i energiuppföljningen på sikt ska resultera i ett samlat årligt ”energibokslut” för Dalarna.

Redan initierade åtgärder

- Uppföljning av Dalarnas energibalans, tillförsel och användning av energi, sker inom ramen för den ordinarie uppföljningen av Dalarnas miljömål – Löpande

Åtgärder som skall initieras första verksamhetsåret

- En kort verksamhetsberättelse ska sammanställas av programansvarig och omfattar dels en statusrapport av alla åtgärder och dels en beskrivning av samverkan inom ramen för EnergiIntelligent Dalarna och arbetet med energifrågor i allmänhet i länet. Rapporteringen skall ske skriftligen och redovisas kalenderårs vis, bland annat för styrgruppen – Klart januari varje år under uppbyggnadsfasen

Åtgärder: Kommunerna

Information och rådgivning är av vital betydelse i arbetet med att skapa en motivation för en omställning av energisystemet. Det regionala energikontoret GDE-Net har en central roll framförallt i samarbetet gentemot kommunerna och de kommunala energirådgivarna som finns i samtliga kommuner i Dalarna. En energiplan finns i alla förutom en kommun och cirka hälften av energiplanerna är aktuella.

Viktigt inom både klimat- och energiplaneringen är processen i sig och att den sedan hålls levande. Ett nära samarbete samt utbyte av information och erfarenheter mellan offentliga organisationer, industri och näringsliv och myndigheter stödjer ambitionen och utvecklingen av energiomställning i rätt riktning. Ett sätt att stödja omställningen trots kostsamma åtgärder kan vara att söka KLIMP-bidrag av Naturvårdsverket.

Redan initierade åtgärder

- *GDE-Net har hos Energimyndigheten ansökt om bidrag för utveckling av energirådgivning – Initierat av energikontoret GDE-Net – Klart november 2008

Hänvisning

Samtliga åtgärder under 3:1 Kommuner – Energirådgivning
Åtgärd 6 under 3:3 Fastigheter – Effektivisering

- Länsstyrelsen Dalarna ansökt om bidrag hos Naturvårdsverket, för att gemensamt utveckla klimatstrategier och energiplaneringen inom kommunerna i Dalarna. Klimatstrategin är väsentlig vid en eventuell KLIMP-ansökan – Klart december 2008

Hänvisning

Åtgärd 5 under 3:1 Kommuner – Energirådgivning
Åtgärd 1 och 2 under 3:1 Kommuner – Energiplanering
Åtgärd 4 och 6 under 3:6 Förnybar energi – Tillförsel och potential

Se kapitel 3:1 för lista över samtliga åtgärder under åtgärdsområdet *Kommunerna* inom EnergiIntelligent Dalarna.

Åtgärder som ska initieras under första verksamhetsåret

- Genomföra seminarier mm för att belysa hur kommunerna kan bidra till energiomställning genom en utvecklad ägarstyrning av energi- och fastighetsbolag. Omfattar bl.a. ägardirektiv, taxesättning, energitjänster och upphandling.

Hänvisning

Åtgärd 8 och 9 under 3:1 Kommuner – Energirådgivning

Åtgärd 2 under 3:1 Kommuner – Samverkan

Åtgärd 2 under 3:3 Bygg och Fastighetssektorn – Konvertering

Se kapitel 3:1 för lista över samtliga åtgärder under åtgärdsområdet *Kommunerna* inom EnergiIntelligent Dalarna.

Åtgärder: Industri och näringsliv

Energianvändningen inom industrisektorn domineras helt av de tunga processindustrierna. Ett tiotal av de största industriföretagen i Dalarna deltar i Energimyndighetens PFE program – energieffektivisering i energiintensiva industrier, och flera andra industrier ingår redan i Länsstyrelsen Dalarna tillsynsprojekt inom EnergiIntelligent Dalarna. Då det finns flera dokumenterade verkningsfulla energieffektiviseringsåtgärder som industrierna enkelt kan genomföra själva, är generell information och förebyggande tillsyn viktigt för att visa på de goda exemplen.

Redan initierade åtgärder

- *Ett energitillsynsprojekt, med målet att företagen ska upprätta en energiplan där nuläget samt framtida möjligheter till effektivisering framgång ingår, är initierat av Länsstyrelsen Dalarna i samarbete med kommunerna inom ramen för EnergiIntelligent Dalarna – Löpande

Hänvisning

Åtgärd 1 under 3:2 Industri och näringsliv – Effektivisering

Samtliga åtgärd under 3:2 Industri och näringsliv – Tillsyn

Se kapitel 3:2 för lista över samtliga åtgärder under åtgärdsområdet *Industri och näringsliv* inom EnergiIntelligent Dalarna.

Åtgärder: Bygg- och fastighetssektorn

Ett intensivt och utökat arbete med energieffektivisering i Dalarnas fastigheter samordnas och bedrivs idag av ByggDialog Dalarna, sedan våren 2005. Där deltar flertalet företag inom Dalarnas bygg- och fastighetssektor, men även kommuner, Länsstyrelsen Dalarna och Region Dalarna. Inom ramen för Energiligan, som främst riktat sig emot ägare av flerbostadshus, kommunala lokaler samt vissa industrifastigheter, utvecklas metoder för uppföljning och mätning, främst genom nyckeltal.

Redan initierade åtgärder

- **ByggDialog Dalarna* arbetar i olika grupperingar med energieffektivisering under hela fastighetens livslängd – Löpande

Hänvisning

Samtliga åtgärd under 3:3 Fastighetsägarna – Effektivisering
Åtgärd 7 och 8 under 3:1 Kommuner – Energirådgivning

- Teknikdalen har ansökt om bidrag hos Energimyndigheten för genomförande av åtgärder inom Energiligan Dalarna – Klart oktober 2008

Hänvisning

Åtgärd 2 och 4 under 3:3 Fastighetsägare – Effektivisering

Åtgärder som skall initieras första verksamhetsåret

- Säkerställa att energideklarationer blir ett positivt verktyg för att identifiera energieffektiviseringsåtgärder i byggnader. Genomförs i samarbete med GDE-Net, ByggDialog Dalarna och SERC, vilka redan planerar information om energideklarationer – Klart juni 2007

Hänvisning

Åtgärd 1, 2, 4 och 5 under 3:3 Fastighetsägarna – Effektivisering
Åtgärd 9 under 3:1 Kommuner – Energirådgivning

Se kapitel 3:3 för lista över samtliga åtgärder under åtgärdsområdet *Fastighetsägarna* inom EnergiIntelligent Dalarna.

Åtgärder: Turistnäringen

Elberoendet i fjällområdet är mycket stort och verksamheten är starkt knuten till bestämda årstider. Det finns en stor effektproblematik vissa tidsperioder samt att stora delar av anläggningarna kräver el, exempelvis till liftar, snökanoner och belysning. Då det finns flera dokumenterade verkningsfulla energieffektiviseringsåtgärder som anläggningarna, fastighetsägarna samt turisterna enkelt kan genomföra själva, är generell koordinering viktigt för att sprida information och visa på de goda exemplen.

Åtgärder som skall initieras första verksamhetsåret

- Initiera studier och rådgivning i ett gemensamt arbete mellan programansvarig för EnergiIntelligent Dalarna, Dala MaTs, ByggDialog Dalarna och Skistar AB och övriga intressenter i vintersportorterna inom energieffektivisering samt förnybar energi. Målsättningen är att åskådliggöra möjligheterna för bosatta och besökare på ett hållbart vintersportområde – Klart december 2008

Hänvisning

Samtliga åtgärd under 3:4 Turistnäringen – Effektivisering och minskat elberoendet
Åtgärd 2 och 4 under 3:3 Fastighetsägare – Effektivisering
Åtgärd 1 under 3:1 Kommuner – Energiplanering

Se kapitel 3:4 för lista över samtliga åtgärder under åtgärdsområdet *Turistnäringen* inom EnergiIntelligent Dalarna.

Åtgärder: När och fjärrvärme

I Dalarna är fjärrvärme utbyggt i samtliga kommuners centralorter, utom Gagnef och Älvdalen. I Djurås, Gagnef centralort och i Älvdalen pågår dock utbyggnad. I de mindre orterna har ett 20-tal närvärmeanläggningar byggts. Flera när- och fjärrvärmesystem i Dalarna är under uppbyggnad och med anledning av detta prioriteras inte några av områdets åtgärder det första verksamhetsåret.

Se kapitel 3:5 för lista över samtliga åtgärder under åtgärdsområdet *När och fjärrvärme* inom EnergiIntelligent Dalarna.

Åtgärder: Förnybar energi

Under området *Förnybar energi* behandlas sol, vind, vatten (vattenkraft och geotermi) samt biobränslen. De dominerande energislagen är biobränsle och vattenkraft (el). I Oljekommissionen rapport som presenterades sommaren 2006 tryckt det på att via effektivisering och förnybar energi ska Sveriges oljeberoende minimeras. Dalarna har stor potential och nu gäller det att hitta sätt så att denna potential kan användas, uppgraderas och förverkliga uppsatta målsättningar. Här finns det ingen befintligt uttalad samordnare men många delaktiga partners.

Åtgärder som skall initieras första verksamhetsåret

- *Programansvarig ska sammanställa en syntesrapport kring befintliga potential- och produktionsförutsättningar, för framtida användning av bioenergi i Dalarnas län, både från jord- och skogsbruk. Utifrån den skall det framgå vad som är primärt angeläget att arbeta med – Klart december 2006

Se kapitel 3:6 för lista över samtliga åtgärder under åtgärdsområdet *Förnybar energi* inom EnergiIntelligent Dalarna.

Uppdrag enligt beslut av Länsstyrelsens styrelse 2006-02-15

Länsstyrelsen beslutar att (II) lämna över frågor till den nya projektorganisationen för EnergiIntelligent Dalarna:

- Studera möjligheterna att etablera ett regionalt energitekniskt centrum eller liknande
- Studera Högskolan Dalarnas samverkan med energirådgivningen
- Framtagandet av en populärversion av energiprogrammet och hur arbetet med EnergiIntelligent Dalarna får en bred spridning
- Lyfta frågan om installatörsutbildning och nätverksbyggande mellan företag inom branschen för att skapa förutsättningar för värmeanläggningar med förnybar energi, till exempel solenergi och bioenergi

Ovannämnda överlämnade frågor ska utredas och presenteras för styrgruppen – Klart december 2006

1:5 Riktlinjer för återstående period av uppbyggnadsfasen

Målsättningen är att vid årsskiftet 2008 – 2009 då uppbyggnadsfasen är avslutad, att samtliga 63 åtgärder i denna handlingsplan har initierats och ansvarig person utnämns. I vissa fall har genomförda åtgärder avslutats och upptagits i befintlig verksamhet. Goda exempel från framgångsrika åtgärder sprids via varierande former sammankomster och trycksaker samt att nya åtgärder eller vidareutveckling av genomförda åtgärder initierats och genomförs.

2. VISION OCH MÅL

Är antaget av Länsstyrelsens styrelse 2006-02-15.

2:1 Vision

Ett EnergiIntelligent Dalarna har skapats där hållbara och miljöanpassade energilösningar är en naturlig del av samhällsutvecklingen år 2016

Detta innebär bland annat att:

- Dalarnas långsiktiga miljömål för energi och klimatpåverkan håller på att genomföras och Dalastrategins målsättningar på energiområdet har uppnåtts
- Energianvändningen är effektiv och andelen förnybar energi är hög
- Dalarna har stärkt sin attraktivitet och konkurrensförmåga genom att vara nationell föregångare på energiområdet

Framgångsfaktorer

- Energieffektivisering
- Förnybar energi
- Samverkan och informationsspridning
- Energiplanering och styrning
- Höjd energikompetens

2:2 Mål 2010

Åtgärder och andra insatser är vidtagna och en regional energisamverkan etablerad som varaktigt stärker och bidrar till Dalarnas ekonomi, sociala situation och uppsatta miljömål

Prioriterade åtgärder/områden

Inom ramen för åtgärdsarbetet planeras några prioriterade områden att initieras:

- Energieffektivisering
- Ökad användning av förnybar energi
- Utvecklad energirådgivning
- Energitillsyn

3. PLANERADE ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER

Genom listade åtgärder och aktiviteter i tabellen nedan ska vision och mål uppnås. Är antaget av Länsstyrelsens styrelse 2006-02-15 och av Landshövdingen 2006-03-20.

3:1 Kommuner

Energirådgivning

1. Utveckla Dalarna som ett nationellt testområde för en integrerad och utvecklad energirådgivning
2. Utarbeta och tillämpa konkreta, mätbara mål för energirådgivningen
3. Utveckla kompetens/utbildning gentemot energirådgivarna via kurser seminarier m.m.
4. Bilda lokala energigrupper och nätverk för erfarenhetsutbyte, spridning av information, uppföljning och samverkan kring olika aktiviteter
5. Utveckla energirådgivningens samverkan med andra som arbetar inom energiområdet: installatörer, energibolag, tillsynshandläggare, konsumentvägledare m.fl.
6. Utveckla samarbete med skolan, bildningsförbund, föreningar (bl.a. villaägarna)
7. Ta fram katalog med goda exempel; utveckla spridning av goda exempel
8. Skapa målgrupper där effekterna av informationsinsatser, bidrag etc. kan mätas
9. Marknadsföra och sprida information om energieffektivisering och förnybar energi

Energiplanering

1. Utveckla energiplaneringen och energifrågor i annan kommunal/regional planering
2. Inrätta energiråd/samverkansgrupper i kommunerna för dialog mellan företagare, energibolag och kommunens berörda förvaltningar inkl energirådgivaren
3. Analysera och förbättra säkerheten beträffande eldistribution

Ägarstyrning av bolag

1. Belysa hur kommunerna kan bidra till energiomställningen och en hållbar utveckling genom sina bolag
2. Genomföra seminarier för politiskt förtroendevalda i kommunala bolagsstyrelser och kommunstyrelser samt berörda tjänstemän för att belysa hur kommunen genom ett aktivt ägande kan bidra till god service och bra livsbetingelser för kommunens innevånare och företag

Samverkan

1. Öka nyttjande av spillvärme
2. Öka samarbetet mellan kommuner och företag för att etablera långsiktiga, gemensamma energisystem
3. Verka för att små och medelstora nischade företag inom energiområdet utvecklas och hittar samarbetspartners för leverans av totallösningar

3:2 *Industri och Näringsliv*

Effektivisering

1. Genomföra energikartläggningar, analysera materialet, sätt upp mål och upprätta förslag till energieffektiviseringar
2. Fördela energirådgivarnas arbetsuppgifter så att en större del avsätts till "industrirådgivning"
3. Starta nätverk med bl.a. energirådgivare för information, idéspridning, erfarenhetsutbyte kring energieffektivisering samt ökad användning av förnybar energi i små och medelstora industrier
4. Uppmuntra fler stora företag att ansluta till PFE (Program för energieffektivisering i energiintensiv industri)
5. Verka för demonstrationstest av ny teknik inom industrin

Tillsyn

1. Utveckla en ny modell för tillsyn
2. Genomföra energikartläggningar på företag
3. Upprätta energiplaner med angivande av åtgärder för energieffektivisering och övergång till förnybar energi
4. Genomföra kompetenshöjande insatser beträffande energieffektivisering och förnybar energi hos handläggare, industrier, energirådgivare
5. Se över samverkan mellan tillsyn, egenkontroll, energirådgivning och Energiligan

Val av energislag

1. Bidra till fortsatt diskussion och kunskap om för- och nackdelar med olika energislag.

Mottrycksproduktion

1. Verka för ökad mottrycksproduktion.

3:3 *Bygg- och Fastighetssektorn*

Effektivisering

1. Kraftsamla för energieffektivisering i Dalarnas bygg- och fastighetssektor, särskilt offentligt ägda fastigheter. Använda Byggdialog Dalarna som ett forum
2. Bibehålla och växla upp initiativ för energieffektivisering som sker. Sprida goda exempel
3. Demonstrera ny teknik, t.ex. passiva hus, i någon fastighet i Dalarna
4. Genomföra flera insatser för utbildning och information gentemot olika målgrupper
5. Arbeta mer systematiskt med mål, uppföljningsverktyg, energistyrning, bra modellexempel osv.
6. Utveckla effektivisering i småhus genom energirådgivningen m.m. Ge möjlighet till mätning
7. Utveckla företag för specialisering inom energieffektivisering

Konvertering

1. Skynda på utfasning av olja hos användare med större pannor, i första hand offentliga fastighetsägare
2. Belysa möjligheterna att ersätta olje- och eluppvärmning med förnybar energi, t.ex. kombinationen sol och pellets för småhus
3. Dra nytta av det nationella stödet till klimatinvesteringsprogram (KLIMP). Söka lösningar för att genomföra bra Klimpåtgärder som inte beviljats stöd
4. Stödja och utveckla omställningen från direktverkande el och olja genom de nya statliga bidragen

Upphandling

1. Informera och utbilda om Lagen om Offentlig Upphandling (LOU) och hur den kan tillämpas för kravställande på energiområdet
2. Sprida metoder från pågående projekt där upphandling och beställarkompetens tas upp, Det hållbara byggandet m.fl.
3. Utveckla nya initiativ som skapar incitament och vinna/vinna situationer
4. Precisera kraven på energianvändning i kWh/m² vid upphandling
5. Ställa energikrav vid statliga stöd (företagsstöd m.m.) som medför upphandling

3:4 Turistnäringen (i vintersportområden)

Effektivisering och elberoendet

1. Genomföra studie av konsekvenserna av en effektreducering/laststyrning speciellt för fritidshus
2. Öka utnyttjande av fjärrkontroll/styrning av värme till enskilda fritidshus
3. Utforma speciellt rådgivningspaket till fritidshusägare
4. Styra tillförsel och användning i högre grad via samhällsplaneringen
5. Konvertera uppvärmning av större och mindre anläggningar till bioenergi i kombination med sol

3:5 När- och Fjärrvärme

Uppbyggnad av befintliga och nya system

1. Bygga ut fjärr- och närvärmenät, utnyttja möjligheterna till statligt stöd
2. Marknadsföra gemensamma systems fördelar (enkelt, driftsäkert, tryggt, bekvämt)
3. Stödja utveckling av koncept för färdig värme och entreprenörer på området
4. Stödja utveckling av "flexibel fjärrvärme" där olika förnybara energikällor kan samverka

Kraftvärmeutbyggnad

1. Öka utbyggnaden av fjärrvärme
2. Skapa långsiktiga finansiella lösningar och stabila förutsättningar (el-certifikat)

3:6 Förnybar energi

Tillförsel och tillgänglig potential

1. Öka användningen av kompetensen inom Högskolan Dalarna, speciellt Centrum för solenergiforskning (SERC)
2. Utveckla nya och stödja befintliga företag med fokus på förnybar energi och entreprenörskap
3. Utnyttja de bidragsmöjligheter som finns bättre
4. Öka rådgivning och information om goda exempel
5. Stödja pågående initiativ och projekt i Dalarna för ökad användning förnybar energi
6. För att lösa intressekonflikter: bedriva information och kunskapsöverföring till berörda intressenter, skapa förståelse för olika synsätt
7. Stödja och utveckla produktion, företagande och marknad för energigrödor från jordbruket

För att beställa programmet för regional energisamverkan
– **EnergiIntelligent Dalarna** eller om Du har några frågor,
Kontakta:

Länsstyrelsen Dalarna

Att: Anna Lindström

Åsgatan 38

791 84 FALUN

Telefon växel: 023 – 810 00

Telefon direkt: 023 – 813 43

E-post: anna.lindstrom@w.lst.se
